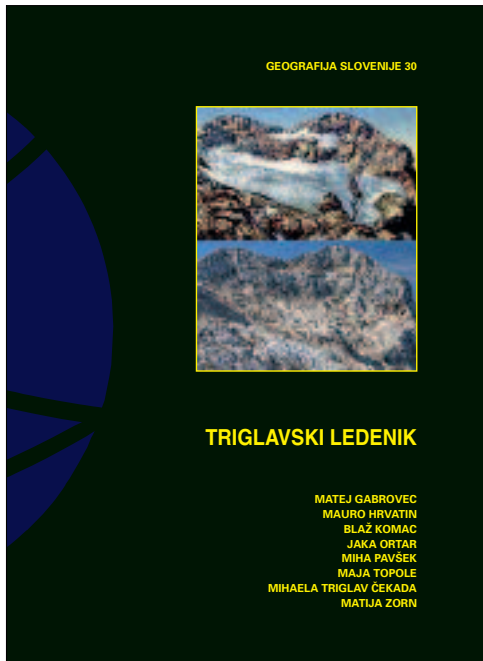


Matej Gabrovec, Mauro Hrvatin, Blaž Komac, Jaka Ortar, Miha Pavšek, Maja Topole, Mihaela Triglav Čekada, Matija Zorn:
Triglavski ledenik

Geografija Slovenije 30

Ljubljana 2014: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC SAZU, 252 strani, 254 slik, 7 preglednic, ISBN 978-961-254-731-8



V zadnjem desetletju namenja strokovna in laična javnost veliko pozornosti sodobnemu spreminjanju podnebja in odzivom naravnega in družbenega okolja nanje. Kot posledico in ilustracijo globalnega ter regionalnega naraščanja temperature zraka se zelo pogosto navaja krčenje ledenikov in primerja njihovo nekdanje ter sedanje stanje. Pri nas se najpogosteje izpostavlja dogajanje na Triglavskem ledeniku, ki privlači pozornost že od časov prvih obiskovalcev gora. Ni naključje, da je prvi dokumentirani obisk Triglava leta 1778 hkrati tudi prvi dokumentirani obisk Triglavskega ledenika oziroma, kakor so ga tedaj poimenovali, »Zelenega plazu«.

Sistematično, vsako leto od leta 1946, merijo, opazujejo in preučujejo Triglavski ledenik sodelavci Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU. Poročila o stanju ledenika v posameznih letih so dostopna v številnih razpršenih virih, podobno tudi opisi in ilustracije ledenika iz časa pred začetkom rednih opazovanj. Odlika monografije Triglavski ledenik je, da je dogajanje na ledeniku skozi čas sistematično in izčrpno, še posebej po letu 1946, zaokroženo na enem mestu. Z opisi in s pomočjo bogatega slikovnega gradiva si lahko uporabnik knjige ustvari predstavo o obsegu in spremembah ledenika vse od časov prvih zapisov, ilustracij, fotografij in razglednic, vse do sodobnih georadarskih meritev. Oziroma, od časov pravega ledenika, ko je v prvi polovici 20. stoletja Pavel Kunaver »... s spoštovanjem zrl ... doli na ledenik, kjer so se na glavni grbini odpirale dokaj velike razpoke, o katerih globini je pričala temnomodra senca v odprtini ...«, do sodobnega stanja, ko doživlja ledenik »slabe čase« in se Matej Gabrovec v naslovu enem svojih prispevkov sprašuje: »Triglavski ledenik – kako dolgo še?«.

Knjigo sestavlja šest osnovnih poglavij. V začetnem so predstavljene geomorfološke značilnosti okoličnega Triglavja. Ker je Triglavsko pogorje značilna visokogorska pokrajina, lahko na površju opazujemo sledove ledeniških, periglacialnih, kraških in drugih denudacijskih procesov. Sledi predstavitev Triglavskega ledenika v pisnih, slikovnih in kartografskih virih pred letom 1946. Z vidika sedanjega stanja se zdi neverjeten opis Karla Dežmana iz druge polovice 19. stoletja, ki omenja grmenje ledenih blokov ob padanju v globino Vrat ter prek stene padajočo vodo mlečne barve v poletnem času.

Kot uvod k osrednji vsebini monografije s prikazom kolebanja Triglavskega ledenika med letoma 1946 in 2013 sta metodološko poglavje o izmerah Triglavskega ledenika ter poglavje o vremenskih in podnebnih razmerah na Kredarici. Za spremljanje sprememb ledenika so bile uporabljene različne metode izmer. V začetku sistematičnih opazovanj so obod ledenika merili z merskim trakom, sledile so klasične geodetske tahimetrične meritve, fotogrametrične izmere, izmere z globalnim navigacijskim satelitskim sistemom, v zadnjem času so uporabili tudi aerolasersko skeniranje površja. Poleg izmer je bilo za vrednotenje sprememb uporabljeno tudi arhivsko slikovno gradivo. Ker so spremembe na ledeniku v tesni povezavi z visokogorskim vremenom in podnebjem, je z vidika preučevanja zelo kompleksnega odnosa med kolebanjem ledenika in podnebjem pomembno dejstvo, da je kmalu po začetku sistematičnih meritev ledenika začela na bližnji Kredarici delovati meteorološka postaja. Z reanalizo so bile rekonstruirane tudi nekatere za ledenik pomembne podnebne značilnosti za čas od prve polovice 19. stoletja naprej.

V osrednjem poglavju, »*Kolebanje Triglavskega ledenika med letoma 1946 in 2013*«, so spremembe na ledeniku prikazane kronološko, po posameznih letih. Prikazi so pripravljani po posameznih ledeniških letih in so standardizirani, kar omogoča primerjavo med leti. Vsako ledeniško leto je predstavljeno s tremi sklopi: kratkim besedilnim in grafičnim prikazom vremenskih razmer, opisom opravljenih raziskovanj ter prikazom rezultatov, to je sprememb ledenika in dogajanj na njem. Če je bilo mogoče, sta za vsako ledeniško leto dodani fotografiji ledenika ob koncu redilne in talilne dobe.

V sklepnem poglavju so zgoščeno strnjene glavne ugotovitve o življenju ledenika od njegovega nastanka v mali ledeni dobi, viška ob koncu tega obdobja v 19. stoletju, ko je meril več kot 40 ha, do današnjih dni. 20. stoletje zaznamuje krčenje ledenika, ki je za prvo polovico stoletja strokovno slabo dokumentirano, so pa na razpolago številni opisi v planinski literaturi. Za obdobje sistematičnih meritev in opazovanj je za čas do leta 1964 značilno krčenje in tanjšanje ledenika, nato pa do leta 1982 stagnacija. Z izrazitim trendom dviga temperature zraka od 80. let 20. stoletja naprej sovpada zelo hitro umikanje ledenika in njegovo razpadanje. Leta 2003 je meril le 0,7 ha. Po tem letu se je krčenje upočasnilo, površina ledenika je leta 2013 obstala pri 0,4 ha. Dinamika spreminjanja površine ledenika po letu 1946 je prikazana z grafikonom, zelo nazoren in informativen je tudi zemljevid, ki ponazarja zmanjševanje obsega in površine ledenika od leta 1850 naprej.

Bogato ilustrirana knjiga Triglavski ledenik je pomemben dokument o naravni vrednoti, ki ji zaradi sodobnega podnebnega dogajanja grozi izginotje. Na enem mestu je zbrano, sistematično obdelano in ovrednoteno gradivo, ki se je v zadnjih dveh stoletjih nabralo o najbolj vzhodno ležečem ledeniku v Julijskih Alpah. Predstavlja sintezo dela številnih opazovalcev in raziskovalcev in je hkrati tudi zahvala za njihov trud in prizadevanja. Razen strokovnjakov jo bodo z veseljem listali tudi ostali ljubitelji narave in slovenske zemlje, saj v sebi nosi močan domoznanski in domoljubni naboj.

Darko Ogrin